

כ"ו שפ"ט תשפ"א

202

313 ע"ב (1)

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם"

"אשר תשים לפניהם" - ר' עקיבא אומר, ערכם לפניהם כשלחן ערוך" (פסיקתא זוטרתא שמות שם, ועיין רש"י שם)

זאת ועוד, הלומד תורה שלא בעמל, לא רק שחסר הוא מעלות מסויימות, אלא אף אין דברי התורה שלמד מתקיימים בו, וכמו שאמר רבי שמעון בן לקיש (גיטין נו ע"ב): "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהם". ומדוע נצטוו משה ללמד בדרך זו, והלא בדרך זו - לכאורה לא תהא התורה מתקיימת בישראל.

ואף שמצינו במהלך הדורות שנכתבו ספרי הלכות, כמו היד החזקה הטור והשלחן ערוך, מכל מקום כל אלו נכתבו רק בבחינת "עת לעשות לה' הפרו תורתך" (תהלים קיט, קכז)³, משום ירידת הדורות ומפני צורך השעה (עיין גיטין ס ע"א), אולם לכתחילה עיקר הדרך ללימוד התורה הוא על ידי עמל ויגיעה, ואם כן יש להבין מדוע מיד

בנתינת התורה בסיני נמסרה התורה באופן זה?

שלחן הערוך מתוך יגיעה

ונראה בביאור הדבר, שאין כל סתירה בין הדברים, וגם באופן הלימוד שלימד משה את ישראל היה עמל רב ויגיעה גדולה, ומה שאמר הקב"ה למשה: "ערכם לפניהם כשלחן ערוך", אין הכוונה להקל על דרך הלימוד, שכן בודאי שהדרך ללימוד תורה ולקנותה היא אך ורק על ידי עמל ויגיעה, אלא ציווהו הקב"ה ללמד את טעמי המצוות ויסודותיהן, שבבך יהיה לימודם בגדר "שלחן ערוך"⁵, ויוכלו לברר את ההלכה על פי טעמיה - וזה דבר שלא היו משיגים על ידי חזרה בלבד.

זהו ביאור דברי רש"י (שמות כא, א): "אמר לו הקב"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה שתים או שלש פעמים עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה", שכן אף מתחילה ידע משה שיש לחזור ולשנן את דברי התורה לישראל כמה וכמה פעמים על ידי עמל ויגיעה עד שיהיו הדברים סדורים בפיהם של ישראל, ורק זאת נצטווה - שילמדו ישראל גם את טעמי הדברים ופירושיהם, שכן רק באופן זה יהיו הדברים ברורים להם כשלחן הערוך ומוכן לאכילה.

מדברי רבי עקיבא: "ערכם לפניהם כשלחן ערוך", משמע שמשנה נצטווה למסור לישראל את התורה באופן שלא יהא לישראל שום מעכב להשגתה - כשלחן הערוך ומוכן לאכילה. וכן נראה ממה שכתב רש"י (שמות כא, א): "אשר תשים לפניהם" - אמר לו הקב"ה למשה: לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה שתים או שלש פעמים עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה, ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר 'אשר תשים לפניהם', כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם". נמצא, שהאופן הראוי להרבצת תורה, הוא באופן שיקל על הלומד להבין את הדברים ואת סדר טעמי הענין.

ויש לתמוה, הכך היא דרכה של תורה? אדרבה, הלא היגיעה והעמל הינם מהתנאים היסודיים להשגת התורה, וכפי שאמרו חז"ל (תורת כהנים בחקותי פ' א): "אם בחקתי תלכו" (ויקרא כו, א) - להיות עמילים בתורה, ועוד אמרו (סנהדרין צט ע"ב): "אדם לעמל יולד" (איוב ה, ז)... לעמל תורה נברא", וכן מצינו במשנה (אבות פ"ז מ"ד): "כך היא דרכה של תורה... וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל"¹. נמצא, שאין די בעסק התורה ובלימודה, אלא יש לעמול ולהתייגע בהבנתה.

יתירה מזו אמרו בגמרא (שבת סג ע"א): "מאי דכתיב (משלי ג, טו) 'אורך ימים בימינה כשמאלה עשר וכבוד'... למימינין בה - אורך ימים איכא, וכל שכן עושר וכבוד.

למשמאילים בה - עושר וכבוד איכא, אורך ימים ליכא", ופירש רש"י (שבת שם ד"ה למשמאילין בה, בפירוש הראשון) שה"משמאילים" הינם אלו שאין יגעים בתורה כל צרכם². אם כן יש להבין, מדוע ציווה הקב"ה את משה להגיש את התורה כשלחן הערוך ומוכן לאכילה? הלא בכך יחסר להם הצורך ביגיעה, ולא יזכו להגיע לכל המעלות שאליהן ניתן להגיע על ידי היגיעה התורה?

כל דור ועמלו

לומר הגמרא עצמה... שהם צריכין דעת רחבה ונפש חכמה וזמן ארוך, ואחר כך ייודע מהם הדרך הנכונה בדברים האסורים והמותרים... ומפני זה... ראיתי לחבר דברים המתבררים מכל אלו החיבורים... כולם בלשון ברורה ודרך קצרה עד שתהא תורה שבעל פה כולה סדורה בפי הכל בלא קושיא ולא פירוק... עד שיהיו כל הדינים גלויין לקטן ולגדול.

אופן זה של לימוד התורה על ידי עמל ויגיעה, נכון הוא בכל הדורות, וכמובן בזמנינו. ואף שבזמנים אלו נתחברו ספרי קיצורים רבים, מכל מקום אין בואת כדי לפטור אותנו מעמל התורה, אלא שבגלל ירידת הדורות, ראו חכמי כל דור ודור שיש צורך באותם חיבורים כדי שהתורה לא תשתכח.

2
שמ

אולם זאת עלינו לזכור, שגם הלימוד באותם ספרים שנתחדשו בכל דור ודור, צריך שיהא ביגיעה ושקיעות, ועל ידי הסרת כל ענייני העולם הזה מן הלב. ואם כך יהיה הלימוד, מובטחים אנו שבסופו של דבר יצאו הדברים בהירים ברורים ומסודרים - כשלחן ערוך.

וכן כתב הרמב"ם בהקדמתו ליד החזקה: "בזמן הזה תקפו הצרות... ואבדה חכמת חכמינו ובינת נבוינו נסתרה, לפיכך אותם הפירושים וההלכות והתשובות שחברו הגאונים... נתקשו בימינו ואין מביין עניניהם כראוי אלא מעט במספר, ואין צריך

11

כי יגנוב וגו' חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת

השח (כא, לו). וברש"י: אמר רבי יוחנן בן זכאי חס המקום על כבודן של בריות, שור שהולך ברגליו ולא נתבזה בו הגנב לנושאו על כתפו משלם ה', שה שנושאו על כתפו ד' הואיל ונתבזה בו. נורא ומבהיל מאוד להתבונן בדברים! הלא בשאלת משפט אנו עומדים, עסוקים כאן להעניש גנב בעד גנבתו, ומי הוא זה שהי' אומר להביא כאן בחשבון ענין של כבוד הבריות? ומה גם חשבונות דקות כאלו אשר הגנב בעצמו אף לא שם לב עליהן, ולא הרגיש בהם כלל? והאם היינו מביאים בחשבון מה שבלכתו לגנוב הי' לו לגנב לישא עליו את הסולם, והוא עיף מזה, הכזאת נקרא משפט? הלא זה רים מדרגת חסד ורחמים, תכלית חמלה וחנינה! והנה משפט התורה מביא את אלה כולם בחשבון, וגם עוד מנכה בהם חמשת מן העונש - שה שנושאו על כתפו משלם ארבעה". האם יש לנו ציור בחסד ורחמים יותר גדול, הא לג' משפט ה', בהנימה הראשונה של משפט כבר ארוגה בה צדקה וחסד למעלה מהשגתינו, עצומו של משפט חדור הוא כולו בצדקה.

3

שמ
כך

"משפטי ה' אמת" (תהלים יט, י) - משפט הנהו אמת בתכלית, בלי כל

ויתור קל, כל האומר הקב"ה ותרן הוא יותרו חייו (ב"ק נ.) ואעפ"כ "צדקו יחדיו" - משפט וצדקה יחדיו הם, זהו יסוד משפטי ה', שחדוניהם המה כ"כ בצדקה, עד שגם חשבון קל כזה של שה שנושאו על כתפו אינו נאכד מלבוא בדין המשפט. לא כמשפטי העולם משפטי ה', במשפטי העולם כששופטים גנב בעד מעשה גנבתו לא מסתכלים בשום חשבונות צדדים, בעיני ראיתי דין גנב אחד, וכמעט שלא המיתו אותו ע"י המלקות ששפטו אותו, ולכאורה תדמה שזה אצלם מצד עומק המשפט, מצד גודל שנאת העול, אבל כשתתבונן תדע כי אלה אמנם הם משפטי בשר ודם, כי לא תמים פעלים, אלא מצומצמים ומוגבלים בתכלית, כי על כן במקום משפט אין צדקה, אבל לא כן משפטי ה', כי תואמים הם, המשפט והצדקה יחדיו יהלכון, תיכף עם "האלף הראשון" של משפט תמצא ארוג בו כל צדקה וחסד, עובר הוא המשפט דרך כל החסד, והרחמים והצדקה, ולולא גדלו של חטא היו כמעט מנקין אותו לגמרי, בהתחשב גם עם כל יתר הרפתקאות שעברו על הגנב עם מעשה גנבתו, כגודל פחדיו טרחתיו ויגיעותיו וכדומה, עד בצע מזימתו, כי אמנם גם אלה היו צריכים להכניס בחשבון, ובודאי עלינו להתבונן מזה גודל החטא שאחרי כל הצדקות החסדים שאנו נותנים לו ועדיין גשאר עליו עונש כזה, מבהיל הדבר למתבונן.

אמר הכתוב (בראשית יח, יז"ט) "וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה וגו' כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריני

ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט", וביאר שם הרמב"ן ז"ל "שהוא מכיר ויודע שאני ה' אלהי צדקה ומשפט, כלומר שאני עושה משפט רק בצדקה ולכן יצוה את בניו וביתו אחריני לאחוז דרכי והנה אם בדרך צדקה ומשפט יפטר יתפלל לפני להניחם וטוב הדבר ואם חייבין הם לגמרי גם הוא יתפוז במשפטם ולכן ראוי שיבא בסוד ה'".

30

2

אברהם אבינו הוא היודע הסוד הגדול שמשפטי ה' הם בצדקה, ידע את היסוד שמשפטי ה' אינם ח"ו כמשפטי העולם, משפטי ה' צדקו יחדיו — משפט וצדקה כאחד, וכן אמנם לא דרש כי אם מצד משפט, כאמרו „חלילה לך השופט כל הארץ לא יעשה משפט“, אברהם אבינו ודאי חפץ כי עוברי רצונו של מקום יענשו כמשפטם, אלא שידע ג"כ עד כמה משפטי ה' הנה כל „גידיהם ועורקיהם“ ארוגים וחדורים בצדקה, עד שאם אך יש עשרה צדיקים בתוך העיר, שוב אין משפט ה' מחייבם, ויש לה לסדום הזכות להנצל כולה, וזה אמנם הלא הוא כבר צדקה גם יותר מבגנב בענין שה שנושאו על כתפו, כי אנשי סדום עצמם הלא אין להם זכות להנצל אפילו על פי צדקה ומשפט יחד, אלא שיש עוד ענין שיש מקום בדרך צדקה ומשפט באופן שנמצאים עשרה צדיקים בתוך העיר, שבעבורם תנצל כל העיר, והו אמנם סוד גדול בעצם המשפט, אשר אברהם אשר ה' בסוד ה' הוא אשר ידע אותו.

(4)
מע

1 | איש אלהים נתן כסף וכלים לטמר - If a man gives his neighbor money or articles for safe-keeping. Judaism asserts that man is the property of God; as we recite in Selichos, the soul is yours and the body is yours. All of man's talents, endowments and qualities—his very personality—are owned by God. Man's activities must therefore be in conformity with the will of God. Man's body and soul are governed by the general rule articulated with respect to deposits of personal property with another for safekeeping. All of one's activities must therefore conform with the directives of the depositor.

(5)
אשר
ג"כ

6 | Accordingly, on Yom Kippur, man finds himself in a situation analogous to that described in the next verse: אשר נתן לך אלהים את נפשו ואת גופו ואת כל מעשיו ואת כל דרכיו—man must convince God that he has not misappropriated the deposit. In the concluding Ne'ilah prayer of Yom Kippur we use the phrase 11 | למען יתן לנו—Yom Kippur was bestowed upon us so that we cease from misappropriating our very selves. Appropriately, any sin committed by man constitutes larceny—theft from God. (Noraos Harav, Vol. 16, pp. 82-84.)

6 | Rabbi Meir and his wife Beruriah were proud parents of beautiful twin boys who died of an extended illness over one Sabbath. Throughout the Sabbath, Beruriah did not inform Rabbi Meir of the tragedy so as not to mar his Sabbath joy. However, when the day waned, it was Beruriah's task to convey the terrible news to her husband. After Havdalah, Beruriah related the following parable to Rabbi Meir in the form of a halachic question: Some time ago, a certain man came and left two diamonds in my trust (pikadon); now he has called for them. Shall I return them to him or not? Only after Rabbi Meir replied in the affirmative did Beruriah reveal to him the awful news (Midrash Mishlei, Parashah 31).

7 | As moving as this story is, the halachic question posed by Beruriah seems trivial. Was there any doubt that the owner of the diamonds had the right to take them back? The answer is so obvious that her question seems superfluous. Why would Beruriah ask her husband for a ruling in such a simple case of Jewish law?

24 | One should interpret this parable by interpolating some additional detail into her analogy: A mysterious stranger, his face hidden behind a dark cloak, knocks at Beruriah's door. As she opens the door, the stranger silently thrusts a small box into her hands and vanishes into the night. The puzzled Beruriah opens the box and is startled to find two beautiful diamonds. She wonders: Did the stranger intend to place the diamonds in her trust for safekeeping, or perhaps they were an outright gift? Beruriah resolves to wait a few weeks to see if the stranger returns to claim his package. She meticulously takes care of the diamonds in accordance with all the applicable laws of pikadon as she waits for the stranger to return.

31 | Weeks, months, years pass, and the stranger has not reappeared. Beruriah thinks to herself that maybe the stranger is no longer alive, or perhaps he indeed meant to give her the diamonds as an outright gift.

36 | On a fateful Shabbos years later, Beruriah is startled to again hear a knock on the door. Hurriedly donning her robe, Beruriah answers the door. The mysterious stranger with the hidden face is back. He grabs the diamonds from her hands and once again he quickly and silently disappears.

41 | This is the story Beruriah told Rabbi Meir. Unlike a normal pikadon, where an item is held in safekeeping for a specific period of time as prescribed by the owner, the period of safekeeping for God's pikadon is open-ended. He is the hidden stranger who thrusts upon man all sorts of items of value: money, honor, health, wisdom, children. His face is obscured and He says nothing. We often make Beruriah's mistake: we begin to think of God's pikadon as a gift. Only later, and often under tragic circumstances, are we forced to confront the fact that God does not give us these items outright; they are only entrusted to us for safekeeping. If we guard them properly, God may allow us to keep them longer. If, on the other hand, we do not acknowledge God as the owner of the 44 | pikadon, He may come and claim them sooner. (Derashot Harav, pp. 16-18.)

(3)

עביר איניש לאחזוקי דיבוריה

כתוב: "לא תשא שמע שוא" (שמות כג א), ודרשו חז"ל (סנהדרין ז ב, הובא ברש"י שם): "אזהרה לדיין שלא ישמע דברי בעל דין עד שיבא בעל דין חבירו". ובטעם הדבר כתב בספר המצוות להרמב"ם (ל"ת רפ"א) וז"ל: "הזהיר השופט שלא לשמוע אחד מבעלי הדין שלא בפני בעל דינו וכו', כדי שלא תכנס לנפשו צורת הדברים אין יושר להם ולא אמתות".

ומקרא מפורש הוא: "צדיק הראשון בריבו ובא רעהו וחקרו" (משלי יח יז), ופירש הרלב"ג: "ולזה יהיה אצל השופט האיש הראשון שיבא לפניו צדיק בדברי ריבו כי יאמין לדבריו, וכאשר יבא רעהו להגיד לו היפך הדברים ההם, לא יאמינהו, כי אם אחר החקירה השלמה, ולזאת הסיבה מנעה התורה שלא ישמע הדיין דברי בע"ד קודם שיבא בע"ד חבירו".

ואיתא בגמ' סוטה (כא ב): "היכי דמי רשע ערום, אמר ר' יוחנן, זה המטעים דבריו לדיין קודם שיבא בע"ד חבירו", ופירש"י: "דמשנקבעו בלב הדיין שערי זפיותו לדבריו של זה, קשין לסלקן והרי ערמותו, ורשע הוא שעובר על לא תשא שמע שוא".

והנה, הדיין הזה יודע שלא שמע אלא צד אחד, ודרכו של אדם להציג את הדברים כרצונו, ויודע הדיין כי בבא לפניו הבע"ד השני עשוי הוא להכחיש את דברי הראשון מתחילתם ועד סופם, ואעפ"י כן "צדיק הראשון בריבו" - נקבע בלבו כדבריו של הראשון, ואינו משנה את דעתו אף לאחר ששומע דברי הבע"ד השני, כך הוא טבעו של אדם.

ולכשתבוננו, כן הוא אצל האדם בכל עניניו, המחשבה הראשונה - המושכל הראשון שעולה על דעתו נקבע אצלו, לא יקשיב לדעה אחרת ולא ינסה לשקול שמא האמת אינה כן, ויעשה הכל להחזיק בדעתו, ודבר זה הוא אסונו של האדם, משועבד הוא למושכלו הראשון, והרי הוא בעיניו כאמת שאין לזוז הימנה.

ובש"ך (ח"מ סי' לג סק"ט) הביא את דברי בעל העיטור שעדים שהעידו כשהיו קרובים ואח"כ נתרחקו [באופן שאין חסרון דתחילתו בפסול] אינם יכולים לחזור ולהעיד שוב כשהם כשרים, דעביד איניש לאחזוקי דיבוריה. ונראה שהוא על דרך מה שנתבאר, שטבע האדם שאעפ"י שנוכח לדעת כי טעה בדיבורו הקודם קשה בעיניו לשנות והוא ממשיך להחזיק בדבריו, ואף שאין עדים חשודים לשקר בשום מקום, ככתוב (דברים יט טו): "על פי שני עדים וגו' יקום דבר", מ"מ טבע אנושי זה של "אחזוקי דיבוריה" עלול להכשילם.

גרסינן בגמ' סנהדרין (פ"ב ב) "שלחו מתם איזהו בן עוה"ב ענותן ושפל ברך וכו'", ועיין במסורת הש"ס שם שנתחבט מהי המעלה של שפל ברך נוסף על עניו, ויתכן לבאר ששפל ברך הוא מי שבכוחו להכניע את דעתו ולחזור בו מדבריו ומהחלטתו הקודמת, ועניו לחוד ושפל ברך לחוד, ואפשר שיהיה אדם עניו ומ"מ הוא יעמוד איתן בדעתו, לא כן "שפל ברך", שבכל עת ובכל שעה הוא שוקל את דרכו מחדש ואינו מתעקש להחזיק בדבריו הקודמים.

ובגמ' עירובין (ג ב) אמרו: "מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן, מפני שמחין ועלובין הם, ושונים דבריהם ודברי בית שמאי, ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהם". ולכאורה הפירוש הוא, כי בשכר הענוה של בית הלל זכו שתיקבע הלכה כמותן, [כלומר, בשכר הענוה זכו לאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא], אך יש לפרש עוד שאין כאן מתן שכר גרידא, אלא זוהי הדרך להגיע לאמיתתה של תורה, כי המחזיק בדעתו אינו שומע את דעת חבירו ועלול להשאיר בטעותו, ואילו בית הלל החשיבו את דעת זולתם והיו שונים דבריהם ודברי בית שמאי, ולא עוד אלא שהיו מקדימין דברי ב"ש לדבריהם, ושמעו היטב דעת זולתם בטרם נקבעה דעת עצמם, ומתוך כך היתה דעתם מנופה ומזוקקת וזכו שהלכה כמותם. [וע"ע מאמר ש' משנת בזה].

חסרון זה מקיף את כל הנהגת האדם במשך כל ימי חייו, וגם כשיודע שטעה קשה לו להודות בטעותו ולחזור בו מדעתו ומדבריו הקודמין. בכל טעדיקו הוא מוכיח שהצדק עמו ואפילו כאשר הוא נוטה למות קשה לו מאד לחזור מדרכו הרעה והמשובשת.

סי' א
מ"ט
מ"ח
ס"א

4

(7) עמ

1 וכן מצינו בנביא השקר חנניה בן עוזר שאמר לו ירמיהו הנביא: "לא שלחך ד' ואתה הבטחת את העם הזה על שקר, לכן כה אמר ד' וגו' השנה אתה מת וגו', וימת חנניה הנביא בשנה ההיא בחדש השביעי" (ירמיהו כח טו-יז), ואחז"ל, שבערב ר"ה מת, וציוה לבניו שיקברוהו לאחר ר"ה ויעלימו את מיתתו עד לאחר ר"ה, כדי לעשות את נבואת ירמיהו שקר (ע"ש בפירש"י). מה גדולה היא מידת העיקשות באדם, שהרי הוא עומד על סף המוות ועיניו רואות את האמת שבפי ירמיהו, ונוכח הוא לדעת כי דרכו הובילה אותו שאולה, ואעפ"כ במה הוא עוסק באותה שעה, בטכסיס ערמה קטנוניים להוליד שולל את בני האדם, ולהראות להם כי נבואת ירמיהו שקר ח"ו ונבואתו אמת, הוא ממשיך להחזיק בשקרו כל ימיו עד צוואתו האחרונה.

(8) יצירה (כ)

הנה אנכי שלח מלאך. כאן

נתבשרו שעתידין לחטוא ושכינה אומרת להם כי לא אעלה בקרבך. רש"י. והקשו המפרשים, אם זהו אותו המלאך, שאמר ה' אל משה אחרי מעשה העגל, שישלח עם ישראל, — למה לא מחו משה וביי על זה, כאשר עשו זאת שם. שנאמר: וישמע העם את הדבר הרע הזה ויתאבלו? וכן משה אמר: אם אין פניך הנלכים אל תעלנו מזה? ולדידי לא קשה מידי, שעתה היו ישראל בטוחים, אחרי מעמד הר סיני, שלא יחטאו. שהרי פסקה זוהמתם, וגם ה' אמר: אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כולכם (תהלים פ"ב). שדרשו חז"ל מקרא זה על מצב ב"י אחרי קבלת התורה (ע"ז ה'), ולפיכך לא איכפת להם, אם ילך עמהם מלאך, שלא ישא לפשעיהם, שהיו בטוחים, שלא יחטאו. אבל לאחר מעשה העגל, שנפלו ממדברתם, והיו חוששים, שמא יחטאו עוד, — או התאבלו מאד על שמועה כי באה, אשר ילך מלאך עמהם, שלא ישא לפשעיהם. אבל עצם הדבר אינו מובן, למה נאמרה פרשה זו כאן טרם שחטאו ולמה "בשר" ה' אותם, שישלח מלאך עמהם אחר שיחטאו? ונ"ל לבאר את זה באופן נפלא, היינו ע"פ דברי הרמב"ם בהקדמתו לסדר זרעים, שאם הקב"ה מבטיח לאדם לעשות לו טובה ואח"כ חטא האדם והרבה לפשוע, או לא יעשה ה' לאיש הזה מה שהבטיח, וזה שנתירא יעקב, ולמרות ההבטחות, שנתן לו ה', נאמר בו: ויירא יעקב מאד, ואמרו חז"ל בטעם היראה, שמא יגרום החטא (ברכות ד'). אבל אם יבטיח ה' ליחיד או לצבור בשורה טובה ע"י נביא, ואח"כ יחטאו לה, — יקיים ה' את דבריו כדי

11 ומצאנו אצל סוטה ש"היו מעלין אותה לבית דין הגדול שבירושלים ומאיימן עליה כדרך שמאיימן על עדי נפשות, ואומרים לה בתי הרבה יין עושה הרבה שחוק עושה הרבה ילדות עושה וכו'" (סוטה ז א), והכל בכדי שתודה על חטאה ולא ימחה

השם הגדול על המים, ועיין בתוס' (שם ע"ב) דעצם ההשקאה לא היתה צריכה ב"ד הגדול, נמצא שכל מה שהיו מעלין אותה לב"ד הגדול לא היה אלא בשביל האיום בלבד.

והדבר מפליא שיהיה צורך להתאמץ ולהשתדל אצלה שתודה, והרי אם לא תודה תמות במיתה משונה ובבזיון נורא, ורואים אנו גם מכאן עד כמה קשה לאדם להודות על חטאו, שמוטב לה למות במיתה מנוולת לעיני כל מאשר להודות בעצמה כי חטאה.

21 כתיב (שמות יח ט): "ויחד יתרו וגו', וכתב רש"י "וישמח יתרו, זה פשוטו, ומדדש אגדה, נעשה בשרו חידודין חידודין מיצר על איבוד מצרים, היינו דאמרי אינשי גר עד עשרה דורות לא תבזי ארמאה באפיה", ונראה דאין הפירושים סותרים זה את זה ושניהם אמת, מצד אחד שמח יתרו על הצלת ישראל ומאידך נעשה בשרו חידודין על אבדן מצרים. ואף שאמר (שם יא) "עתה ידעתי כי גדול ד' מכל האלהים", מ"מ לא נתבטלה אצלו דעתו הקודמת לגמרי, ונותר לו קשר כל דהו ל"ארמאה" עד שנצטער על אסונם, ועל זה אמרו "גר עד עשרה דורות לא תבזי ארמאה באפיה", כי הטעות שהיתה לאבות אבותיו עוברת ונקבעת אצל זרעם אחריהם וקשה מאד לעקור את השיבוש מן השורש.

ומה שאמרו (אבות פ"ד מ"ב): "עבירה גוררת עבירה" הוא ג"כ מהאי טעמא, שאם לא ימשיך החוטא בדרכו הרעה הרי זו כהודאה שטעה בדרכו הקודמת, ולכן הוא ממשיך בדרכו הרעה ונגרר מדחי אל דחי ובלבד שלא יודה בטעותו.

ובמלכים (א טז לד): "בימיו בנה חיאל בית האלי את יריחו באבירים בכורו יסדה ובשגוב צעירו הציב דלתיה כדבר ד' אשר דבר ביד יהושע בן נון", וברש"י שם: "כשיסדה מת בנו בכורו, וקבר והלך וקבר כל בניו עד שמת האחרון בהצבת דלתות".

והרואה ישתומם, והרי רואה חיאל בעיניו כיצד נבואתו של יהושע בן נון מתקיימת והולכת והוא מקבר את בניו בזה אחר זה וא"כ איך הוא ממשיך בבנין יריחו עד שמת האחרון שבהם, היתכן כדבר הזה? אלא הו הן הדברים, חיאל לא היה יכול להפסיק את הבנין כי לא היה מסוגל להודות שטעה, ומוטב לו שיקבור את כל בניו מאשר להודות בטעות.

ובגמ' קידושין (כ א) אמרו: "בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית, אדם נושא ונותן בפירות של שביעית לסוף מוכר מטלטליו וכו', לא הרגיש, לסוף מוכר את שדותיו וכו' לא באת לידו עד שמוכר את ביתו וכו'", וע"ש שיורד ירידה אחר ירידה עד שמוכר את עצמו לע"ז עצמה. הרי שאף שהוא רואה את העונשים הבאין עליו בזה אחר זה והיאך הוא מתדרדר מ"יוטא ל"יוטא מטה מטה, אעפ"כ אין הוא יכול לחזור בו ולהודות שטעה. וממשיך בדרכו הרעה

לאמת את דברי הנביא, וזה שאמרו, מעולם לא יצתה מדה טובה מפי הקב"ה וחזר בה לרעה (שבת נ"ה). וכן יכל דבור ודבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפילו על תנאי לא חזר בו (ברכות ז). וביאר הרמב"ם הטעם, כדי שלא יתבדה הנביא ותתבטל ח"ו אמונת הנבואה. ותנה מדתו של הקב"ה להקדים רפואה למכה, ולפי סדר המאורעות צריכה עתה אחרי שימת חמשפטים לבוא פ' "עלה אלי ההרה" ואח"כ פ' העגל, אלא שעד עתה הבטיח ה' לאברהם, יצחק ויעקב לתת את ארץ כנען לזרעם, אבל שלא ע"י נביא וכאשר דיבר עם משה ה' מדבר רק על ההבטחה שנתנה להאבות, ולא הבטחה

The Power of Empathy

(10)
*JudasmyLife
ChangeIdeas

(1) **W**illiam Ury, founder of the Harvard Program of Negotiation, tells a marvellous story in one of his books.¹ A young American, living in Japan to study aikido, was sitting one afternoon in a train in the suburbs of Tokyo. The carriage was half empty. There were some mothers with children, and elderly people going shopping.

(2) Then at one of the stations, the doors opened, and a man staggered into the carriage, shouting, drunk, dirty, and aggressive. He started cursing the people, and lunged at a woman holding a baby. The blow hit her and sent her into the lap of an elderly couple. They jumped up and ran to the other end of the carriage. This angered the drunk, who went after them, grabbing a metal pole and trying to wrench it out of its socket. It was a dangerous situation, and the young student readied himself for a fight.

(3) Before he could do so, however, a small, elderly man in his seventies, dressed in a kimono, shouted "Hey" to the drunk in a friendly manner. "Come here and talk to me." The drunk came over, as if in a trance. "Why should I talk to you?" he said. "What have you been drinking?" asked the old man. "Sake," he said, "and it's none of your business!"

(4) "Oh that's wonderful," said the old man. "You see, I love sake too. Every night, me and my wife (she's 76, you know), we warm up a little bottle of sake and take it out into the garden and we sit on an old wooden bench. We watch the sun go down, and we look to see how our persimmon tree is doing. My great-grandfather planted that tree..."

(5) As he continued talking, gradually the drunk's face began to soften and his fists slowly unclenched. "Yes," he said, "I love persimmons too." "And I'm sure," said the old man, smiling, "you have a wonderful wife."

(6) "No," replied the drunk. "My wife died." Gently, he began to sob. "I don't got no wife. I don't got no home. I don't got no job. I'm so ashamed of myself." Tears rolled down his cheeks.

(7) As the train arrived at the student's stop and he was leaving the train, he heard the old man sighing sympathetically, "My, my. This is a difficult predicament indeed. Sit down here and tell me about it." In the last glimpse he saw of them, the drunk was sitting with his head in the old man's lap. The man was softly stroking his hair.

(8) What he had sought to achieve by muscle, the old man had achieved with kind words.

(9) A story like this illustrates the power of empathy, of seeing the world through someone else's eyes, entering into their feelings, and of acting in such a way as to let them know that they are understood, that they are heard, that they matter.²

(10) If there is one command above all others that speaks of the power and significance of empathy it is the line in this *parasha*: "Do not oppress a stranger, because you know what it feels like to be a stranger: you were strangers in the land of Egypt" (Ex. 23:9).

(9)
חדשה ע"י משה נביא, וממילא כאשר יחטאו ב"י ויעשו עגל מסכה, יהי מקום לבעה"ד לקטרג ולומר, כי בטלה ההבטחה שנתנה להאבות, ומות ימותו במדבר. ולפיכך הקדים הקב"ה לומר למשה פרשה זב שבה הוא מבטיח לשלוח מלאך לשמרך בדרך, ולהביא את ב"י אל האמרי... ובכל הפרשה לא נזכר מאומה מההבטחה להאבות, כי זו היא נבואה חדשה מפי ה' אל משה לומר לב"י. וממילא לא תחבטל נבואה זו, אפילו אם יחטאו ב"י בעגל. הלא תראה, כי בפ' תשא נאמרו כמעט כל הדברים משליחות המלאך. ושם נזכרה כבר ההבטחה להאבות, כמו בכל המקומות, ורק כאן לפני מעשה העגל הבטיח ה' מחדש לב"י לתת להם את ארץ כנען ע"י נביאו נאמן ביתו, כדי שלא תהי' היכולת לחזור מזה. וע"י להלן כ"ד א' טעם נכון לסדר הפרשיות קודם חטא העגל.

(Why *this* command? The need for empathy surely extends way beyond strangers. It applies to marriage partners, parents and children, neighbours, colleagues at work, and so on. Empathy is essential to human interaction generally. Why then invoke it specifically about strangers?

6 The answer is that "empathy is strongest in groups where people identify with each other: family, friends, clubs, gangs, religions or races.³ The corollary to this is that ~~the~~ stronger the bond within the group, the sharper the suspicion and fear of those outside the group. It is easy to "love your neighbour as yourself." It is very hard indeed to love, or even feel empathy for, a stranger. As primatologist Frans de Waal puts it:

11 We've evolved to hate our enemies, to ignore people we barely know, and to distrust anybody who doesn't look like us. Even if we are largely cooperative within our communities, we become almost a different animal in our treatment of strangers.⁴

16 Fear of the one-not-like-us is capable of disabling the empathy response. That is why this specific command is so life-changing. Not only does it tell us to empathise with the stranger because you know what it feels like to be in his or her place. It even hints that this was part of the purpose of the Israelites' exile in Egypt in the first place. It is as if God had said, your sufferings have taught you something of immense importance.

21 You have been oppressed; therefore come to the rescue of the oppressed, wherever they are. You have suffered; therefore you shall become the people who are there to offer help when others are suffering.

26 And so it has proved to be. There were Jews helping Gandhi in his struggle for Indian independence; Martin Luther King in his efforts for civil rights for African Americans; Nelson Mandela in his campaign to end apartheid in South Africa. An Israeli medical team is usually one of the first to arrive whenever and wherever there is a natural disaster today. The religious response to suffering is to use it to enter into the mindset of others who suffer. That is why I found so often that it was

31 the Holocaust survivors in our community who identified most strongly with the victims of ethnic war in Bosnia, Rwanda, Kosovo, and Darfur.

I have argued, in *Not in God's Name*,⁵ that empathy is structured into the way the Torah tells certain stories – about Hagar and Ishmael when they are sent away into the desert, about Esau when he enters his father's presence to receive his blessing only to find that Jacob has taken it, and about Leah's feelings when she realises that Jacob loves Rachel more. These stories force us into recognising the humanity of the other, the seemingly unloved, unchosen, rejected.

41 Indeed, it may be that *this is why the Torah tells us these stories in the first place.* The Torah is essentially a book of law. Why then contain narrative at all? Because law without empathy equals justice without compassion. Rashi tells us: "Originally God planned to create the world through the attribute of justice but saw that it could not survive on that basis alone. Therefore He prefaced it with the attribute of compassion, joined with that of justice."⁶ That is how God acts and how He wants us to act. Narrative is the most powerful way in which we enter imaginatively into the inner world of other people.

51 Empathy is not a lightweight, touchy-feely, add-on extra to the moral life. It is an essential element in conflict resolution. People who have suffered pain often respond by inflicting pain on others. The result is violence, sometimes emotional, sometimes physical, at times directed against individuals, at others, against whole groups. The only genuine, non-violent alternative is to enter into the pain of the other in such a way as to ensure that the other knows that he, she, or they have been understood, their humanity recognised, and their dignity affirmed.

11
no

(7)

12
me

Not everyone can do what the elderly Japanese man did, and certainly not everyone should try disarming a potentially dangerous individual that way. But active empathy is life-changing, not only for you but for the people with whom you interact. Instead of responding with anger to someone else's anger, try to understand where the anger might be coming from. In general, if you seek to change anyone's behaviour,

you have to enter into their mindset, see the world through their eyes and try to feel what they are feeling, and then say the word or do the deed that speaks to their emotions, not yours. It's not easy. Very few people do this. Those who do, change the world.

Life-Changing Idea #18

If you seek to change anyone's behaviour, you have to enter into their mindset, and then say the word or do the deed that speaks to their emotions, not yours.

13
של

בתוך הענו [כד יה]. פרש"י ענו זה כמין עשו
הוא ועשה לו הקב"ה למשה שביל
בתוכו. הנה ודאי אף אם ילך משה בתוך הענו
ממש היה שייך שיהיה לו העונג היותר גדול,
ולא היה צורך בשביל זה לעשות שביל, אבל
הכוונה שהתורה לא ניתנה שיוכל לידע אותה
בקל דרך קריאה בעלמא, ואף כשנכתב עתה
גם תורה שבע"פ לא יועיל מה שיקנו כל
הספרים שבעולם לידע דין ברור בלא קבלה
מחכמי התורה שבכל דור ודור, ואף עתה אין
יכולין לומר כאלעזר בן פועירה שאין צורך
בחכמים משום שכבר התורה כתובה [קידושין
סו. א]. כי התורה ניתנה בענו שצריך קבלה
אך להבין ולדע דבר לאמתו ולאשורו ברוב
עמל ויגיעה למצוא שביל האמת שבתורה, וכן
צריך בכל מקום ומקום, שהרבה ענינים יש
שאפשר בגללם ח"ו לסור מדרך התורה, וצריך
לידע השביל שבחיים להשמר מכל דבר המונע
לקיום התורה.

8